

Agustí Duran i Sanpere i el Museu Comarcal

Montse Graells i Vilardosa

Historiadora

Introducció

En aquest any de commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la mort d'Agustí Duran i Sanpere s'ha volgut revisar el seu paper com a impulsor i promotor de tres institucions culturals molt importants per a Cervera com són l'Arxiu Històric Comarcal, la Biblioteca Pública i el Museu Comarcal que duu el seu nom, tres espais molt vitals actualment per a la vida cultural que van néixer mercès a l'afany de l'historiador de donar a conèixer el passat, salvar-lo de l'oblit i d'una possible pèrdua i a la vegada difondre'l.¹

El Museu que ara ens ocupa va gestar-se gairebé al mateix temps que l'Arxiu, remuntant-nos al primer quart de segle XX.

Agustí Duran i Sanpere s'havia llicenciat en Dret, seguint la tradició familiar, i en Lletres per veritable vocació. Establert a Barcelona no va desvincular-se mai de Cervera, i els primers contactes amb els aspectes culturals els té a l'Arxiu Municipal on, aleshores, hi desenvolupava tasques Mn. Ramon Pinós. Agustí Duran fou nomenat conservador de l'Arxiu, ajudant de Mn. Pinós, que morí el 1913. L'any següent, el 1914, la mort del seu pare, Agustí Duran i Ferreras, registrador de la propietat, va fer que l'historiador, que en aquells moments destacava més com a arqueòleg a l'Institut d'Estudis Catalans, passés un temps més llarg a Cervera i s'involucrés més en els temes culturals. L'Ajuntament va nomenar-lo arxiver, però si tornava a Barcelona li calia algú

1. Eulàlia Duran, filla de l'historiador, en una conferència pronunciada el 20 de desembre de 1999 deia del seu pare que era "un definidor i un propagador de polítiques culturals", "l'objectiu era sempre el mateix: salvar el patrimoni, salvar de l'oblit del passat en constant transformació i objecte, durant molts anys d'una persecució sistemàtica. Podria dir que aquesta actuació esdevingué per a ell una veritable passió". E. DURAN I GRAU, *Agustí Duran i Sanpere. Semblança biogràfica*, Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica, Barcelona, 2000.

de confiança per treballar a Cervera; aquesta persona va ser en Frederic Gómez Gabernet. Ell, que era barber d'ofici, va aprendre a treballar amb documentació antiga, a transcriure documents, i mitjançant una estreta relació per correspondència i sota les ordres d'Agustí Duran i Sanpere, organitzava l'Arxiu municipal de Cervera, que més endavant es convertí en Arxiu Històric Comarcal.

Aquesta introducció parlant de l'arxiu, i d'aquesta presa de contacte entre Agustí Duran i Sanpere i en Frederic Gómez, ens calia per poder començar a parlar del museu, ja que com es veurà, el futur museu comarcal es pot considerar que neix arran d'aquests altres esdeveniments, i que durant molt de temps, tot i que la idea de museu és clara, roman a l'ombra de l'arxiu. Tant és així que es va anomenar *Arxiu-Museu* força temps.

Resseguir el procés de formació del museu de Cervera ha estat una tasca que s'ha pogut fer, en part, gràcies a la correspondència continuada i molt nombrosa, entre Agustí Duran i Sanpere, des de Barcelona, i en Frederic Gómez, a Cervera, entre els anys 1915 i 1962,² amb la qual es veu tot el procés i l'impuls d'Agustí Duran i el seu col.laborador, de les vicissituds del museu.

Gestació de la idea de museu

Agustí Duran s'havia establert a Barcelona, on col.laborava amb l'Institut d'Estudis Catalans dins la Secció Arqueològica, treballant en campanyes d'excavació a meitat de la dècada dels anys deu, a la vegada que realitzava estudis d'història a la Universitat de Barcelona i estava molt al corrent de les polítiques culturals projectades des de la Mancomunitat de Catalunya. Entre aquestes hi trobem l'impuls per a fer arribar la cultura arreu del país, amb la creació d'arxius, biblioteques i museus.³ Agustí Duran tenia, com a punt al seu favor, unes bones "relacions socials", perquè tenia amistat amb molts intel.lectuals del moment, membres de l' Institut d'Estudis Catalans com Bosch

2. Aquesta correspondència es troba a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons Agustí Duran i Sanpere, Secció de Correspondència Personal-Professional.

3. Com ens diu A. Colomines, "Des de la Mancomunitat de Catalunya es posaren en marxa activitats concretes d'intervenció social amb vista a "reciclar" una societat catalana en expansió. (...) I és en aquest sentit que cal entendre per què, des de les instàncies públiques, en sintonia amb el que es feia a Europa, es treballà per crear centres docents, laboratoris especialitzats, serveis tècnics, corporacions acadèmiques,

i Gimpera, Jordi Rubió i Lluís Nicolau d'Olwer⁴ entre d'altres, persones a qui recórrer cercant idees que ell després aplicava a Cervera. Entre aquestes idees destaca la de preservar la cultura, i aquesta tasca comença per reorganitzar l'arxiu municipal, que estava molt malmès.⁵ I al mateix temps que inicia la reorganització de l'arxiu, comença a crear-se el futur museu, ja que al costat dels documents, va dipositant diversos objectes i peces d'art. Aquests primers objectes seran l'embrió del museu i a poc a poc s'anirà gestant la idea d'un museu local que Agustí Duran, amb l'ajuda de Frederic Gómez, s'encarrega de tirar endavant.

S'ha pogut marcar unes dates per veure tota la implicació d'Agustí Duran en el procés de formació del museu de Cervera:

– Els primers anys en què es gesta la idea de museu, els podem situar entre el 1913, quan A. Duran es fa càrrec de l'Arxiu municipal, al costat del qual es comencen a aplegar peces i objectes d'art, i el 1915, quan, amb Frederic Gómez, el seu auxiliar i fidel col·laborador, són anomenats per l'ajuntament Conservadors del Patrimoni Històric i Artístic de Cervera,⁶ posant-se ja les bases de la creació del museu.

– Una segona etapa en la gestació de la idea de museu la podem situar entorn els anys trenta, concretament l'any 1932 hi ha la creació, per part de la Generalitat, d'un Centre Comarcal de Cultura a Cervera, que aplegava l'Arxiu Històric i la Biblioteca Popular des de 1934, amb la intenció de completar-ho amb el Museu; aquest però, veurà com es paralitza la seva creació degut a l'esclat de la Guerra Civil.

biblioteques, museus i instituts de tota mena". A. COLOMINES I COMPANYYS, "El Museu Social" a *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans. L'època dels nous moviments socials. 1900-1930*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1997, vol. 8, pàg. 160.

4. Lluís Nicolau d'Olwer va publicar un article a la revista cerverina *Nuevo Ambiente* l'any 1916 en què parlava de la conservació del patrimoni històric i artístic, elogiant el cas de Cervera com a exemple a seguir, "els petits museus locals són indispensables: perquè ajuden a perpetuar la intensa fisonomia comarcal, que en interès de tots convé que es mantingui (...). L'exemple més interessant per mi, el més fàcil i digne d'imitació d'aquestes institucions locals de cultura, he tingut ocasió de veure-ho ara fa poc, es dona a Cervera amb el seu Arxiu Municipal (arxiu, museu, biblioteca)". L. NICOLAU D'OLWER, "L'obra de l'Arxiu Municipal", *Nuevo Ambiente*, núm. 91 (30 d'abril de 1916), pàg. 2-4.

5. En aquest mateix article, Dolors Montagut parla de l'actuació de A. Duran envers l'arxiu, per tant, només ens hi referirem sense aprofundir-hi.

6. "El 28 d'agost de 1915 l'Ajuntament crea la Conservació del Patrimoni Històric i Artístic, encomanant-la als qui tan bella tasca portaven ja realitzada: l'Agustí Duran i son incansable auxiliar en Frederic Gómez (...). En aquesta feina de conservadors, quan una peça està molt malmesa en el lloc on és, la porten a l'Arxiu, que així ha anat esdevenint museu ..." NICOLAU D'OLWER, L.; Op. cit. p. 4.

– La tercera i definitiva etapa que trobem arriba als anys cinquanta. L'any 1957 es produeix la jubilació de l'historiador, que deixa la seva feina de direcció de l'Arxiu Històric de la Ciutat i també de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, i reempren les tasques de la creació "oficial" del museu de Cervera, que en tots aquests anys havia anat creixent i enriquint-se, però sense el degut reconeixement com a entitat.

Els primers anys

Els primers anys de la formació del museu depenen de la pròpia formació de l'arxiu municipal. A la vegada que es recuperen documents i pergamins, es fa un lloc per als objectes amb un passat i que cal conservar; aquesta és la idea que segueixen l'arxiver i el seu ajudant, en Duran i en Gómez. Ja des de ben aviat, els que visiten aquest arxiu, també en formació, s'adonen que hi ha quelcom més, així es manifesta en dos articles que es publiquen a *Nuevo Ambiente*:

"Aquest Arxiu que ara s'arregla i aquest Museu que ara naix han de venir a ésser un rasser tranquil i seré d'Art i d'Història; una nova institució de cultura cerverina, i això serà perquè tots los cerverins voldran, n'estem segurs".⁷

"(...) en aquest mateix ambient (parlant de l'arxiu) és ont, de moment, s'ha improvisat lo museu en embrió: lo museu tot just sortit de l'ou. Però s'observe un entusiasme tan vivament esclatant entre la gent cerverina, que ens permet assegurar un ràpid i colossal engrandiment".⁸

Aquestes referències al museu són de l'any 1914, i van molt relacionades a l'arxiu, que aleshores s'està reorganitzant. Agustí Duran era conscient que, a la vegada que aplegava la documentació municipal, calia resguardar els objectes i peces de significació històrica i artística que estaven abandonats i amb el perill del comerç d'antiguitats.

7. "L'Arxiu Municipal". *Nuevo Ambiente*. Núm. 55. Cervera (25 -octubre - 1914) p. 3 - 4.

8. En aquest article que escrivia Mn. Sanç Capdevila, del qual s'ha respectat l'ortografia original del català encara no normalitzat, podem veure, com des de ben al començament, els que coneixen la tasca de l'arxiu veuen com també s'inicia el museu en aquells anys primerencs. S. CAPDEVILA, "Lo novell museu de la Segarra". *Nuevo Ambiente*. Núm. 57. Cervera (22-novembre-1914) p. 5.

En aquests primers moments no hi ha cap línia museística a seguir, només “emmagatzemar” objectes en el propi espai destinat a l'arxiu, que llavors és en les mateixes dependències municipals. Els objectes que comencen a formar l'embrió del museu es van dipositant com si fossin ornaments de l'arxiu, que es comença a denominar Arxiu-Museu. I les persones que el visiten n'alaven la idea, tal com hem vist en els articles que havien aparegut a la revista *Nuevo Ambiente*.

L'Ajuntament, el 1915, reconeix la feina que estan portant a terme A. Duran i el seu ajudant, F. Gómez, i els nomena Conservadors del Patrimoni Històric i Artístic de Cervera⁹. És un primer pas: ha estat reconeguda la seva tasca en la salvaguarda del patrimoni, un patrimoni que estan dipositant a l'arxiu, i es comença a veure amb entitat pròpia i diferenciada d'aquest.

És mitjançant la correspondència que s'estableix entre Agustí Duran i Frederic Gómez que es veu la seva voluntat d'anar consolidant aquest nou projecte cultural: el de gaudir d'un museu que aplegui el passat històric i el patrimoni. Aquesta correspondència existeix perquè Duran, passat un temps, retorna a les seves ocupacions a Barcelona (en excavacions arqueològiques el 1915 i 1916, i el 1917 guanyarà una oposició a l'Ajuntament de Barcelona per l'Arxiu Històric de la Ciutat) i Gómez queda a Cervera, treballant sota les ordres de Duran, redreçant l'arxiu i formant el museu.

En una de les primeres cartes que s'han pogut consultar, Gómez, l'any 1916, en ple procés de formació, escriu a Duran:

*“Vaig rebre els fòssils, però són d'una classe que no convencen gaire a la gent, estant a mig formar-se, això no vol dir que no considero una bona adquisició, de totes maneres i èpoques n'hi ha d'haver en els museus”(...).*¹⁰

En el mateix any, Duran fa una visita al Museu Diocesà de Vic i queda bastant impressionat pel museu, així mateix ho expressa al seu amic Gómez:

*“Quin museu!!! Demana cor que vols, cor que desitges. Mn. Gudiol, conservador del museu va estar molt amable (...).”*¹¹

9. Veure nota 6.

10. AHCC. Fons Agustí Duran i Sanpere. Correspondència Personal-Professional. Rebuda. Cervera, 16 - Febrer - 1916.

11. AHCC. Fons Agustí Duran i Sanpere. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 20- Març - 1916.

Aquesta bona impressió segurament va motivar Duran a mantenir la idea d'un museu per a Cervera que, malgrat tardarà uns quants anys més, finalment farà realitat.

L'any 1917, en una lletra de Gómez a Duran, observem que el museu continua formant-se, i que fins i tot s'hi estan implicant tant, que parlen del "seu" museu; Gómez està molt entusiasmada i el dia 23 de març li escriu:

*"Estic treballant en l'inventari gràfic dels objectes del nostre museu. Segons m'han dit, pròximament s'obre un concurs de Museus Comarcals i com que encara que el nostre sigui molt pobre en objectes, en canvi si ens hi poséssim a treballar en l'ordenació i classificació, estic segur que guanyaríem (...)".*¹²

Però Duran és conscient que el museu de Cervera tot just està iniciant-se i es mostra més caut a l'hora de donar a conèixer-lo com a tal, i li respon uns dies més tard, el 15 d'abril:

*"El nostre museu no està encara madur per pendre part en cap concurs i el de l'Institut (d'Estudis Catalans) ja estava clos. Com pots comprendre no podem competir amb el Museu de Vich o el de Palma de Mallorca, Solsona, Lleida, etc. Dia vindrà ...".*¹³

Tot i els esforços de Duran per ampliar el museu i de les hores de treball que hi dedica Gómez, l'any 1918 sembla que apareixen alguns problemes com la manca d'un espai propi que aculli tant l'arxiu com el museu; fins aleshores estava situat en dependències municipals i com es desprèn de la correspondència, hi comença a haver falta d'entesa amb l'Ajuntament. Els fets succeeixen arran de la destrucció del retaule de Sant Joan i Agustí Duran es mostra molt contrariat per com des de l'Ajuntament, en lloc de vetllar pel patrimoni, es contribueix amb la seva desídia a la pèrdua d'aquest, i així ho expressa en una carta que escriu a Frederic Gómez el 26 de gener de 1918:

"(...) mentres no es tingui un lloc millor de conformitat amb aquell plan de la Biblioteca Popular a la qual s'ajuntés l'Arxiu i el Museu,

12. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal - Professional. Rebuda. Cervera, 23 - Març - 1917. Un altre exemple que veuen el museu com a propi, perquè ells l'estan creant amb el seu treball, és en una carta que Duran escriu a Gómez, parlant d'una peça antiga que han vist: "Al nostre Museu hi faria molt goig i jo estaria contentíssim de poguer-li dur (...)". Barcelona, 10 - Abril - 1917. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal - Professional. Emesa.

13. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 15 - Abril - 1917.

*podria reunir-se tot lo de l'arxiu als baixos de casa, on hi havia el Registre. Jo cediria gratuïtament el lloc a condició d'ésser utilitzat únicament per aquest objecte (...)”.*¹⁴

Aquests problemes s'ocasionen degut al fet que l'Ajuntament no semblava gaire disposat a acondicionar un lloc, un espai on poder situar les tres institucions que Agustí Duran desitjava per a Cervera, ja que són uns moments en què es comença a planificar també la creació d'una Biblioteca Popular. A l'Ajuntament no hi ha el suficient espai i no hi ha una seguretat per a la bona conservació del material, i ell mateix s'ofereix per cedir la part baixa de casa seva per un període de cinc anys mentre es troba una solució més adient.

El temps passa i no hi ha cap solució definitiva per a l'emplaçament de l'Arxiu-Museu, que va augmentant les seves possessions: reben donacions d'objectes per al museu, van a la recerca de peces, etc. així ho va anotant en F. Gómez en una crònica diària. Als anys 20 hi ha poca correspondència en la qual es pugui resseguir la formació del museu, però l'any 1924, Gómez escriu a Duran:

*“L'altre dia vaig parlar amb el senyor Condomines (...). Va explicar-me el desig que tindria en què es formés aquí a Cervera una Biblioteca Popular i que ja se'n parlaria, i jo vaig dir-li que ja n'havíem parlat perquè fos a més de biblioteca, Arxiu i Museu”.*¹⁵

Sembla per tant, que comença a ésser més important aconseguir el tema de la biblioteca, però tan F. Gómez com A. Duran no s'obliden de la creació del museu, i remarquen que han d'existir les tres institucions: un arxiu, una biblioteca i un museu.

El 1925 Duran li escriu a Gómez que desitjaria que l'Ajuntament es fes càrrec novament de l'ubicació de l'arxiu i del museu, per tant havien excedit els cinc anys en què oferia part de la seva casa i no s'havia fet res encara.¹⁶

14. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 26 - Gener - 1918.

15. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Rebuda. Cervera, 16 - Agost - 1924.

16. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 22 - Maig - 1925.

La segona etapa: els anys trenta

Arribant a la dècada dels anys trenta el projecte cultural que prendrà més força serà el d'aconseguir per a Cervera una Biblioteca Popular, i el museu, que maldava per esdevenir, quedarà en un segon terme, ajudat també per la guerra civil. D'aquesta forma la biblioteca serà una realitat abans que no el museu.¹⁷

Gómez i Duran continuen cartejant-se i treballant perquè el museu tingui un catàleg, i el 1930, en una lletra de Gómez hi llegim:

*"Tinc completament enllestit el catàleg del museu, des de l'objecte més petit al més gros. Les monedes i els padellassos ho he fet per grups segons procedència, i tinc etiquetats tots els objectes, havent omplert les etiquetes de la manera que m'indicaves. Si creus que d'aquesta manera està suficient bé, no ho tocaré (...)"*¹⁸

L'any 1931, Agustí Duran és nomenat membre del Consell de Cultura de la Generalitat, en la Secció d'Arxius, juntament amb Jordi Rubió i Balaguer en la Secció de Biblioteques, i Joaquim Folch i Torres en la Secció de Museus, persones rellevants en els càrrecs que ocupen i amb qui es relacionarà personal i professionalment.

Dins el Consell de Cultura es promou la idea que arxius, biblioteques i museus, tres institucions de cultura que s'han de fer apropar a tota la societat, han d'estar ubicades en un mateix lloc, per facilitar-ne el seu ús. Aquesta idea és acollida immediatament per Duran, que veu molt factible de fer-ho a Cervera, perquè l'Arxiu ja està en funcionament, el museu s'està formant a poc a poc i és molt possible que la Generalitat hi concedeixi una biblioteca; ell està disposat a posar-hi tota la voluntat, i la seva posició dins el Consell de Cultura l'ajuda i qui sap si no hi influeix. De primer, cal que l'Ajuntament faci una petició

17. Les tres institucions que constitueixen el Centre Comarcal de Cultura de Cervera no nasqueren alhora. Primerament fou organitzat el nucli inicial de l'Arxiu Històric. Poc després, molt pausadament, s'hi anaren afegint les primeres peces del futur Museu. Finalment fou creada la Biblioteca Popular. A. DURAN I SANPERE, *El Museu Comarcal de Cervera*, Centro Comarcal Leridano, Barcelona, 1962, p. 6 (Separata del núm 58 del *Boletín Interior Informativo*, desembre de 1962). El museu com a institució (o projecte d'institució) va precedir la biblioteca, encara que el reconeixement oficial va ser molt posterior. La biblioteca fou inaugurada el 1934 i fins a darreries dels anys cinquanta el Museu no té un nom i una inauguració oficial (1957).

18. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Rebuda. Cervera, 3 - Gener - 1930.

formal a la Generalitat i així ho empeny:

*“Amic Frederic: Fins avui no he pogut esbrinar el que havia passat amb la petició que l’Ajuntament de Cervera havia fet a la Generalitat. (...) Caldria que l’Ajuntament tingués pensada l’oferta per a pendre part en el concurs per a dues Biblioteques Populars que ara obrirà la Generalitat. Cal oferir el local, llum, aigua i calefacció. Cervera pot oferir a més a més tot un Arxiu organitzat i viu, un nucli de llibres i un tros de Museu i una organització de conferències i exposicions. Això ben preparat és tenir molt guanyat. Caldria tenir ben esclarida la possibilitat de destinar l’edifici del Patronat Martínez a Arxiu, Biblioteca i Museu, i la possibilitat de disposar dels pocs diners que hi hagi per a les obres de restauració i adaptació. Parla de tot això amb l’alcalde i amb l’Arques... Jo crec que si s’arribarà a dur a terme la creació d’aquesta institució tal com està projectada...”*¹⁹

Hi continua havent el problema de la ubicació, encara no s’ha destinat un local per a aquestes funcions, i es parla de la casa Vega,²⁰ encara que el projecte no es duu a terme. En aquells moments es produeix un fet que serà decisiu perquè finalment es trobi un local adient per a les institucions culturals. El 1932 la Generalitat de Catalunya, que havia aprovat la creació d’una xarxa de Centres Comarcals de Cultura, es decideix per establir el primer a Cervera, que ha de servir de model per estendre’l arreu.²¹ Cal pensar que la insistència d’Agustí Duran perquè l’Ajuntament de Cervera fos qui demanés entrar en aquest pla, tal com hem vist en la carta anterior, i la seva mateixa posició fa que sigui una realitat. És llavors, quan l’Ajuntament, que fins aleshores semblava que no s’hi implicava per resoldre la manca d’un espai per a l’arxiu, biblioteca i museu, cedeix la casa de l’antiga Fundació Martínez, on ja s’havia deixat d’impartir classes.

El Centre Comarcal de Cultura englobava l’Arxiu Històric, la Biblioteca Popular (concedida aquell mateix any 1932 i inaugurada el 1934) i el Museu

19. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 16-Octubre-1931

20. A finals de desembre de 1931 Duran li escriu a Gómez: “(...) El projecte de portar-ho a la Casa Vega em sembla magnífic”, AHCC, Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 30-Desembre-1931 i “(...) Ja m’ha dit el Sr. Gramunt com encara no hi havia res fet respecte a la casa Vega. M’ha parlat també d’una altra solució. Tot anirà bé”, Barcelona, 18 - Gener- 1932.

21. A. DURAN I SANPERE, *El Museu Comarcal de Cervera*, òp. cit., p. 8.

Comarcal, però aquest últim encara ha de superar força entrebancs, com ara, on situar-lo dins la casa de la Fundació Martínez una vegada estan instal·lats i amb usuaris l'Arxiu Històric i la Biblioteca Popular.

Citem dues cartes que Duran envia a Gómez, on es veu aquest aquest "etern" problema, un espai per al museu que ocupa tots els seus esforços:

"(...) Les vitrines i altres mobles i objectes del Museu, jo les pujaria a la cuina de dalt, però caldria reservar alguna cosa pel vestíbul (...)".²²

"Amic Frederic. Aquest èxit (parlen de la inauguració de la Biblioteca Popular), ara que en parlem, no m'ha sorprès gens i el tenia descomptat de tan segur. Ara el que faltaria és guanyar espai per a la Biblioteca, dotar l'Arxiu del que calgui i fer el miracle de trobar lloc per al Museu. Jo encara tinc una altra ambició: la de tenir una sala destinada exclusivament a conferències i exposicions. Bé ho haurem d'aconseguir ...".²³

Als baixos de la casa de la Fundació Martínez hi ha les restes de l'antiga església de Sant Joan de Jerusalem (coneguda també per Sant Joan Degollat) i pensen que pot ser un bon emplaçament; d'aquesta manera les tres institucions estarien en el mateix edifici. A banda de fer-hi obres d'acondicionament cal demanar permís al bisbat al tractar-se d'un edifici d'ús religiós. Gómez, acompanyat d'altres representants del Patronat format per gestionar-ho, va a Solsona per entrevistar-se amb el bisbe. Agustí Duran es pot dir que ho dirigeix des de Barcelona on cada vegada hi desenvolupa una activitat més gran, fet que no li permet anar molt sovint a Cervera a supervisar les tasques que s'estant realitzant, però l'entusiasta Gómez el manté ben informat.

El bisbe de Solsona l'any 1935 és en Valentí Comellas, que assabentat de l'afer de la delegació cerverina (amb Frederic Gómez, en Razquin i en Pedrós, del Patronat de l'Arxiu Històric), es mostra disposat a cedir l'església de Sant Joan com a museu i poder-hi fer les millors convenients, però demana una condició, que es mantingui el culte la diada de sant Joan Degollat, el 29 d'agost,

22. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 24-Gener-1933.

23. Ibídem. Barcelona, 7-Març-1934.

així com no exposar objectes que puguin “ferir la moral”. L’antiga església es destinarà a l’art religiós del museu.²⁴

I quan ja semblava que les coses començaven a estabilitzar-se i que el museu anava endavant, va esclatar la guerra civil, que va paralitzar totes les activitats. L’únic que es fa és salvar els objectes d’una possible destrucció.

Acabada la guerra, el Centre Comarcal de Cultura de Cervera que havia creat la Generalitat, amb les institucions que hostatja, es traspassa a la titularitat de la Diputació de Lleida i el seu centre adscrit, l’Institut d’Estudis Ilerdencs, o Ilerdenses, que se’n fa càrrec amb un Patronat que el gestiona. Però les precarietats pròpies del temps de postguerra fan que el museu, que tot just havia aconseguit un espai abans de la guerra, quedi aparcad. Ni tan sols en la correspondència dels anys quaranta entre Agustí i Frederic, que va continuar ben sovintejada, es parlava del tema del museu.

L’empenta definitiva: el Museu Agustí Duran i Sanpere

Com ja s’ha mencionat, cal esperar el moment de la jubilació d’Agustí Duran perquè es doni una nova embranzida al museu.

Agustí Duran té una època molt àlgida de feina a Barcelona tota la dècada dels anys quaranta i cinquanta, amb un gran reconeixement com a historiador, arxiver, museòleg, arqueòleg, en definitiva, aconsegueix un gran prestigi en el món de la cultura. Entre d’altres tasques, havia creat i dirigit el Museu d’Història de Barcelona (1943), dins el creat Institut Municipal d’Història, i el Museu d’Art i Indústries Populars, al Poble Espanyol de Montjuïc, i tenia experiència en temes referents als museus locals, com ara les condicions de què havien de disposar per tal de ser-ho.

I quan l’any 1957, als 70 anys i després de tota una vida dedicada a la història i a fer-la propera als altres, li arriba la jubilació, reempren la seva, podríem dir, batalla personal per tal que, finalment Cervera compti amb un

24. “Per fi vàrem anar a Solsona a veure al senyor bisbe, amb els membres del Patronat, el senyor Razquin i senyor Pedrós per l’assumpte de la cessió de l’església de Sant Joan (...). Al final d’una conversa amistosíssima ens digué que estava disposat a cedir l’església com a museu i fer-li les millors que ens convingui (...)” li escriu en Frederic Gómez a Agustí Duran el 15 de març de 1935. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Rebuda.

museu reconegut, una idea que ha madurat més de quaranta anys, el que ens demostra que si no hagués estat per la seva voluntat potser no hi hauria aquest museu.

Els objectes i el lloc hi són, a més de catàlegs i inventaris dels objectes que havien fet en Gómez i ell mateix; només calen algunes obres i molta disposició.

L'oportunitat arriba dins els actes d'homenatge que la ciutat de Cervera li dedica pels seus 70 anys, actes organitzats per l'Ajuntament. I és dins aquests actes que es procedeix a descobrir una placa a la façana de l'antiga Fundació Martínez, amb la qual el consistori dona el nom de Museu Agustí Duran i Sanpere a l'edifici, que ell mateix descobreix com a reconeixement al seu paper de promotor de la cultura cerverina. Tota la premsa de l'època se'n fa ressò: per fi s'ha dignificat el museu que tants anys s'ha mantingut en silenci, formant-se i creixent sense un reconeixement oficial.

Sembla que finalment ha aconseguit el que pretenia, però continua treballant pel museu: cal aconseguir diners per millorar-lo, etc.

Hi ha uns fragments de diverses cartes que voldríem destacar, dirigides a Frederic Gómez, que demostren aquest afany d'Agustí Duran pel "seu" museu:

"(...) El dia 27 tinc reservat torn per a una extensa comunicació a la Reial Acadèmia de Bones Lletres sobre la formació del Museu d'Història i la qüestió general dels museus locals. (...) La revista montserratina "Germinabit" publicarà a primera plana el relleu de la Nativitat de pedra del nostre Museu ...".²⁵

"Ja veus que sóc constant en escriure. Ben mirat és una manera d'anar deixant rastre del que passa al voltant del museu de Cervera (...)".²⁶

" (...) Una altra cosa que pensava: convocar els veïns del barri

25. AHCC. Fons A.D.S. Correspondència Personal-Professional. Emesa. Barcelona, 15-Novembre-1958.

Des del reconeixement oficial del museu, a l'octubre de 1957, gairebé en totes les lletres entre Agustí i Frederic de 1958 i 1959 apareix tractat el tema del museu, són uns anys d'empenta definitiva, cal retocar petits detalls, però Cervera ja té un museu d'història.

26. Ibídem. Barcelona, 20 - Novembre - 1958.

*de Sant Joan un dia que jo sigui a Cervera i fer-los una explicació detallada del museu, què et sembla?"*²⁷

L'any 1959 es va ampliar el Museu, amb unes noves instal·lacions millorades dins l'edifici, gràcies a una aportació econòmica dels senyors Cahner, sala que durà el seu nom en agraïment. Però és molta la gent que hi col·labora i l'ajuda a créixer. Agustí Duran, sempre que tindrà ocasió acompanyarà visitants ben rellevants al Museu.

Conclusió

D'aquesta manera, lenta però segura, el Museu es va consolidar. Sembla estrany que necessités de tants anys per fer-ho, ja que els seus orígens es remunten a l'any 1914, al costat de l'Arxiu. Després es va treballar pel projecte d'una biblioteca popular, que en pocs anys va ser una realitat. Què passava amb el museu, la tercera de les infraestructures culturals que Agustí Duran preveia per a Cervera?

Un seguit de circumstàncies adverses van fer que aquest projecte tan desitjat, com es pot comprovar amb el seguiment exhaustiu de la correspondència recíproca entre Agustí Duran i Frederic Gómez, que no hem d'oblidar que es tracta de l'altre artífex del museu (Duran dirigia i Gómez executava, es pot dir), tardés més de quaranta anys en reeixir.

Aquestes circumstàncies desfavorables que s'han anat veient entre el 1916 i el 1959 van ser: en els primers anys manca d'interès del propi Ajuntament envers el projecte del museu; manca d'espai per a la seva ubicació, problema que va perdurar molt temps; la guerra civil i la desestabilització que va provocar, amb altres prioritats... i totes aquestes mancances van ser superades gràcies a la perseverància d'Agustí Duran i el seu amic i col·laborador Frederic Gómez.

El Museu havia estat una fita aconseguida per Agustí Duran i Sanpere, el seu promotor.

27. *Ibidem*. Barcelona, 25 - Novembre - 1958. Agustí Duran vol el museu per al poble, per als seus veïns, per mostrar el passat i les traces que aquest havia deixat, fer-ho conèixer.